

Oikeusministeriö
Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö

oikeusministerio@om.fi

Kuulemistilaisuus 25.1.2018 Sajos, Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta dnro OM 12/021/2017

LAUSUNTO SAAMELAISKÄRÄJÄLAIN 9 §:N MUKAISESTA NEUVOTTELUVELVOITTEESTA JA SÄÄNNÖKSEN KEHITTÄMISMAHDOLLISUUKSISTA

Lausunnon keskeinen sisältö

Saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevan toimikunnan työn perustaksi on katsottu voitavan hyödyntää tarkoituksenmukaisilta osin viime hallituskaudella valmisteltua hallituksen esitystä (HE 167/2014 vp) saamelaiskäräjälain uudistamisesta. Hankkeen tavoitteena on edelleen kehittää Saamelaisten osallistumisoikeuksia ja itsemääräämisoikeuden sisältöä. Metsähallitus katsoo, että tarkoituksenmukaisin keino mainittujen oikeuksien kehittämiseen lainsäädännön tasolla on nykyisen saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n kehittäminen hallituksen esityksen HE 167/2014 vp suuntaisesti.

Metsähallitus osallistui kuulemistilaisuuteen 25.1.2018 ja jätti työryhmälle muistion ja kannanoton. Sitä täydentäen ja pyydettyä kirjallisena lausuntonaan Metsähallitus esittää Saamelaiskäräjälain mukaisen neuvotteluelvoitteen (9 §) kehittämisestä seuraavaa:

Nykytila

Nykyisen saamelaiskäräjistä annetun lain mukaisesti:

9 § Neuvotteluelvoite

Viranomaiset neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutu-alueella:

- 1) yhdyskuntasuunnittelua;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kylläntuhoon;
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;

5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämistä; taikka

6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Metsähallitus on toteuttanut 9 §:n mukaista neuvotteluelvoitetta saamelaiskäräjien kanssa seuraavissa asioissa:

- Luonnonvarasuunnittelu, jossa valtion maiden ja vesien käytön periaatteet, tavoitteet ja muun muassa metsätalouden mitoitus määritetään 5 vuoden ajalle;
- Suojelu- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat;
- Metsästyksen ja kalastuksen kiintiöpäätökset;
- Valtion maiden myynnin ja vuokrauksen yleiset periaatteet; ja
- Saamelaiskäräjien esityksestä myös mm. Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän suunnitelma.

Edellä kerrottujen 9 §:n mukaisten neuvottelujen lisäksi neuvotteluissa saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa Metsähallitus on sopinut muun muassa seuraavat asiat:

- Saamelaisten kotiseutualueen metsänkäsittelyperiaatteet;
- Saamelaisalueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistyömenettelyt ja elinkeinojen yhteensovittamisasiat; ja
- Akwé: Kon periaatteista johdettu vapaaehtoinen menettely, jota käytetään saamelaiskulttuurin paikallisten perinteisten tarpeiden turvaamiseen. Saamelaiskäräjät nimeävät Akwé: Kon työryhmän jäsenet. Ryhmä osallistuu laajojen suunnitelmien laadintaan koko prosessin ajan sen lisäksi, että laajempi paikallisten osallistaminen toteutetaan yhteistyöryhmän kautta. Myös yhteistyöryhmässä on Saamelaiskäräjien ja muiden saamelaisyhteisöjen edustus. Metsähallitus on ottanut Akwé: Kon menettelyn käyttöön ensimmäisenä maailmassa. Koska kyseessä on vapaaehtoisuuteen perustuva menettely, sen käytännön toteutusmalli on kehitetty yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa. Menettelyä käytetään kaikkien saamelaisten kotiseutualueen suojelu- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadintaan sekä Saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelman laadintaan. Menettelyä on käytetty myös Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän suunnitelman teossa.

Kehittämissesitykset

Metsähallitus pitää tärkeänä erityisesti seuraavia kehittämisenäkökulmia:

- Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisten neuvottelujen mallia kehitetään yhteisymmärryksen vahvistamiseksi. Metsähallituksen näkemyksen mukaan neuvottelut on käytävä niin aikaisessa vaiheessa, että suunnitelmiin on mahdollista tehdä muutoksia.

Lain 9 §:n mukaisissa neuvotteluissa keskeistä on aito vaikutusmahdollisuus ja pyrkimys yhteisymmärrykseen. Menettelyn järkevöittämiseksi on syytä kirjata kaikki Saamelaiskäräjien esitykset ja miten ne on sisällytetty suunnitelmaan/periaatteisiin/päätöksiin. Samoin jos Saamelaiskäräjien kaikkia esityksiä ei voida toteuttaa,

tulee kukin esitys kirjata ja kuvata perustelut, miksi sitä ei voida sisällyttää suunnitelmaan/päätökseen. Kirjaamisen toteuttamiseksi esimerkiksi HE 167/2014 vp. mukaisessa 9 §:ää koskevassa esityksessä mainittu pöytäkirja on kannatettava dokumentti:

Viranomaisen ja muun julkista hallintotehtävää hoitavan on laadittava käydyistä neuvotteluista pöytäkirja.

Metsähallitus pitää tärkeänä, että pöytäkirjassa todettaisiin myös yhteistoimintavelvoitteen toteuttaminen ja neuvottelujen päätyminen esimerkiksi seuraavasti:

Viranomaisen ja muun julkista hallintotehtävää hoitavan on laadittava käydyistä neuvotteluista pöytäkirja, johon merkitään neuvottelujen ajankohta, osallistujat, neuvotteluissa käsitellyt asiat, mahdolliset eriävät mielipiteet ja neuvottelujen päätyminen.

Ennen kaikkea Metsähallitus pitää tärkeänä, että lakiuudistuksessa ja lainsäädännön tasolla täsmennetään yhteistoiminta-/neuvotteluelvoitteen juridinen sisältö, laajuus ja osapuoliulottuvuus nimenomaan saamelaiskulttuuria ja saamelaisia edustavan Saamelaiskäräjien kanssa. Metsähallitus ei pidä mahdollisena käydä 9 §:n mukaisia neuvotteluja esimerkiksi yksittäisten henkilöiden lupa-, käyttöoikeus-, maanvuokra- tai maanmyyntiasioista eikä myöskään yksittäisistä hakusuunnitelmista metsätalous-alueella tai paliskuntasopimusten yksityiskohdista.

Metsähallitus ei myöskään pidä mahdollisena eikä lain tarkoituksen mukaisena sitä, että toiminnan harjoittajalta/suunnittelijalta edellytettäisiin oman lakeihin perustuvan toimintansa ennakkoehtona laajoja eri maankäyttömuotojen ja historiallisen kehityksen huomioivia vaikutusarviointeja. Metsähallitus ei harjoita toimintaa, joka edellyttäisi lain mukaan YVA/SOVA-menettelyjä. Tällaiset hankkeet toteutetaan kaava- ja ympäristölupaprosessien kautta.

Metsähallitus korostaa, että saamelaisten osallistuminen varhaisessa vaiheessa parhaiten turvataan vapaaehtoisilla, paikallisemmilla vuorovaikutuksen muodoilla, kuten paliskuntakohtaisilla neuvotteluilla ja suunnitelmaprosessien yhteistyöryhmillä.

Lisätietoja lausunnosta antaa lakimies Ville Norokorpi (ville.norokorpi@metsa.fi) ja aluejohtaja Kirsi-Marja Korhonen, Metsähallitus Metsätalous Oy (kirsi-marja.korhonen@metsa.fi).

Pentti Hyttinen
pääjohtaja